

Det tredje norske arkivmøte

Oslo Plaza, 16.-18.april 2007

Arrangører: Riksarkivaren, Landslaget for Lokal-og Privatarkiver, Kommunalt Arkivfaglig Forum, Norsk Arkivråd

Åpning v/Hans Eyvind Næss, ordfører Per Ditlef-Simonsen og statssekretær Randi Øverland

Archives in a globalized world - Open Sources as Prerequisite for Diversity Angelika Menne-Haritz, Bundesarkiv Berlin

Bevaring av kulturarven generelt er viktig for å bevare mangfoldet ved stadig økende globalisering
Målet er en felles portal til et "European Digital Library"
Krever strukturelle og profesjonelle standarder internasjonalt

The Evidence of Me Sue McKemish, Monnash University, Melbourne

Menneske som fortellende vesen, identitet er et produkt av livshistorie (Derrida 2002 m.fl.). Mange eksempler på at makthavere har ødelagt arkiv for å skjule forbrytelser og overgrep, ønsker å fjerne "the evidence of me".

Skjevheten i hva som bevares er et problem: lite vekt på muntlig sammenliknet med skriftlige kilder, på private historier sammenliknet med "kollektivt minne".

The Sarbanes-Oxley Act - bakgrunn, innhold og følger Aage Seldal, KPMG Norge

Bakgrunn for loven er skandaler med misbruk av regnskap i USA, førte til innføring av langt strengere regler for regnskap og revisjon - vil også få betydning for Europa: EU-direktiv (Eurosox) fra 1/7-08.

Ekskursjon til Oslo Bymuseum

Omvisning i den faste utstillingen i museet og deler av hovedbygningen på Frogner gård. Hadde skjedd lite med utstillingen de siste årene, lite gjenstander, tekst på A4-ark som var teipet på veggen o.s.v. Positivt unntak er den berømte "kjøkkenavdelingen", som fortsatt holder mål. Hadde ingen temporærutstillinger nå.

Spennende å komme inn i hovedgården, men mye restaurering gjenstår. Nedslitt bygning, stort behov for vedlikehold.

Dag 2

Parallellsesjon 3 - Arkivene i samfunnet

Arkivene - vår felles hukommelse *Tora Aasland, Fylkesmannen i Rogaland*

Utviklingstrekk:

- globalisering
- kulturelt mangfold
- kunnskapssamfunnet

Urfordringen er å få til endring uten å miste forankringen, skape forståelse for at fortid skaper framtid

Viktig å se ABM-sektoren som en forutsetning for verdiskapning

Viktig for sektoren å utvikle:

- bevisste og kompetente fagfolk
- drive formidling, men uten at det går ut over den faglige standarden
- balanse mellom sektor og helhet
- bevissthet om ABM-institusjonenes rolle i det flerkulturelle samfunnet, samt det urbane/unge samfunnet

ABM-mål:

- tilgjengelighet, digitalisering, formidling
- bevaring, sikring
- nettverksbygging

Med pressen på nakken - gladmelding eller nødvendig onde?

Tine Berg Floater, Riksarkivet

Vanskelig å selge "gladmeldinger"

Ut ifra pressens synsvinkel er ikke arkivene aktuelle/raske nok, for mye fagfolk

Hva vil vi "selge"?

- nye avleveringer
- økt tilgjengelighet av kataloger
- nye funn
- utstillinger
- arrangementer

Avisene vil ha:

- nyheter
- konflikter
- overraskelser
- motsigelser
- kjendiser
- stoff med en "vri"

- har ofte storyen ferdig, ønsker bare en bekreftelse

Ulike medier krever ulike strategier - stor forskjell på riksaviser og lokalaviser, på ulike radio- og TV-program (nyheter, kulturprogram, frokost-TV etc.)

Media er i utgangspunktet lite interessert i arkiv - bør arkiv være interessert i media?

Argument: oppmerksomhet kan føre til økte bevilgninger

Dilemma: konflikt mellom personvern og offentlighetsprinsippet

Eksempel på historier som burde vært fortalt gjennom media:

- historien om vaktjournalen fra Oscarsborg
- kontakt mellom nordmenn og russiske krigsfanger i Norge

Fra gulost og støv til nyttighetens forpost *Siw Haugnes, Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten*

Dagligarkivets forhold til den arkivskapende institusjonen:

Tradisjonelt omdømme:

- kjedelig arbeid i støvete og mørke kjellere, matpakker med gulost-
- brukes til nødlagring av saker som ikke var så viktige
- ingen adgang for uvedkommende, ønsker ikke kontakt med omverdenen
- ofte deltidsarbeid (kombinert med sekretær/sentralbord etc.)
- arbeidsplass for dem som ikke kan brukes andre steder

Endringer de siste årene:

- formell kompetanse (arkivakademiet, universitetet, Høgskoler)
- arkivloven 1992 og samling/forenkling av retningslinjer og forskrifter
- elektronisk saksbehandling gir økt tilgjengelighet og synlighet, har gitt arkivet en mer sentral rolle i organisasjonen

MEN: vanskelig å få gehør for at elektroniske arkiv ikke er mindre arbeidskrevende enn papirarkiv

Viktige faktorer:

- faglig oppdatering, nettverk, fagblader, nettsted, seminarer etc
- godt forhold til IKT, informasjonsavdelingen og ledelsen
- introduksjonskurs for nyansatte

Må få alle til å se at arkivene er "Nyttighetens forpost"

Parallellsesjon 1 - teknologi og tilgjengelighet

Bevaring av elektroniske privatarkiv

Bjørn Bering, ABM-utvikling

Eksempel på tankegang rundt elektroniske arkiver: Oslo Byfornyelse tok utskrifter, formaterte harddiskene

Problem 1: få bedriftene til å avlevere

Problem 2: hvordan skal arkivene håndtere dette - må samordnes regionalt eller nasjonalt - behov for infrastruktur og kompetanse

Det finnes regler for lagringsmedier, format og strukturer for offentlige arkiver, men gjelder ikke for privat sektor - det forventes at depotinstitusjonene tar seg av dette - krever ressurser.

Dagens situasjon: Mangler en helhetlig politikk for privatarkiver, ingen ressurser settes av

Tendenser:

- arkivansvaret i små og mellomstore institusjoner legges i stadig større grad hos den enkelte medarbeider
- kort levetid
- e-post arkiveres ikke, eller e-post-systemet brukes som arkiv

Behov for:

- tekniske løsninger, en "norak light" for privatarkiver
- ny lovgivning
- internasjonalt samarbeid om standarder

Konklusjoner:

- e-post er spesielt problematisk - må konverteres manuelt til formater som kan langtidslagres
- Arkivverket har i for stor grad tatt utgangspunkt i de store bedriftsarkivene, tatt for lite hensyn til små og mellomstore institusjoner
- ikke realistisk å forlange at arkivskaperne skal levere materiale som er klartgjort for langtidslagring

Visjon: Kan Riksarkivet tilby et felles digitalt magasin for alle?

Prinsipper:

- Arkivverket må være i stand til å motta både papirarkiver og elektroniske arkiver
- kompetanse - må fortsatt kunne arkiv, ikke bli til "papimuseer"
- samordning mellom Arkivverket og Nasjonalbiblioteket
- sikre institusjonell bredde og tyngde gjennom regionalt samarbeid
- samarbeid med arkivskaperne
- må drive med både bevaring og formidling
- må ha politisk forankring, tilfredsstillende oppdragsgivere og arkivbrukere

KOMMENTAR: Krav til arkivhåndtering burde knyttes til ISO-standarder (som HMS-krav)?

Arkivering i Statoil

Bjørge Gåsemyr, Statoil

Arkivsystem basert på Sharepoint (Microsoft)

Godt utbygd arkivsystem, likevel bare 10% som lagres, målet er å nå 50% i løpet av noen år

Den store utfordringen er arkivering av e-post (26 mill. pr. år).

Metode:

- standardisering av formater, konvertering
- beholde gammel maskin-og programvare

Målet er å få systemer der migrering er unødvendig

Ansvar for arkivering ligger hos den ansatte

Bevisst utvelgelse - ikke alt skal bevares

Elektroniske lagringsnett og nye brukertjenester **Trond Sirevåg, Riksarkivet**

Lagring på harddisk er i ferd med å erstattet CD og andre lagringsmedier

SAN = Storage Area Network: Metode for å knytte lagringsenheter til servere, inkludert sikkerhetskopiering

Gir enorm kapasitet - Nasjonalbiblioteket har 5 PB (5000 TB)

Arkivverket har en mengde servere, ikke SAN - begrenser veksten

Petabyte - Exabyte - Zettabyte - Yottabyte

I dag finnes harddisker på 750 GB, vil ha økt til 1,5 TB innen utgangen av 2007

Har i gjennomsnitt hatt en vekst i lagringskapasitet siden 1965 med fordobling hver 13.måned (Gordon Moores lov) - forventer samme vekst framover

Konklusjon: Lagringskapasitet blir ingen begrensning

NRKs videoarkiv er i dag 3,375 PB

Nasjonalbiblioteket 5 PB

Arkivverket til sammenlikning bare 21 TB - 2,1 millioner bilder (dokumenter), tilvekst på 80 GB (8000 bilder) pr. dag

Pantebokprosjektet vil kreve nye 55 TB, langtidsplanen 2008-2028 kalkulerer med 244 TB

Utgifter til lagringsmedier utgjør bare 5-10% av kostnadene

Nødvendig med et digitalt magasin for langtidslagring

Nyere elektroniske arkiver i Riksarkivet utgjør kun 200 GB, fordelt på 900 CDer

Sammenliknet med CD bidrar lagring på harddisk til å spare plass, forhindrer deling av arkiver og forenkler kopiering og tilgjengeliggjøring

Må skille mellom lukkede nett til bevaring (der et hovedkrav er at dokumentet ikke kan endres/manipuleres) og brukerversjoner i åpne nettverk

En trussel er E-bomber, som lammer all elektronikk (inkludert magnetbånd), sikres ved oppbevaring i fjell (Danmark, som ikke har den muligheten, har behov for kopier på optiske medier)

Dag 3

Digitalt ABM - innledninger og debatt

Jon Birger Østby, ABM-utvikling

Norsk Digitalt Bibliotek erstattet av begrepet "Digitalt ABM", som omfatter alle typer ABM - ressurser - NDB er reservert for tradisjonelle biblioteksressurser

Et hovedmål er å lage muligheter for samsøk på tvers av alle institusjoner

Konklusjoner fra arkivkartleggingen:

- digitale kataloger er i liten grad tilrettelagt for brukerne, først og fremst beregnet på de ansatte
- de fleste mangler planer for digitalisering
- digitalisering lite prioritert innenfor eget budsjett, forventer økte midler
- stort behov for nasjonale standarder og teknologiske anbefalinger
- svært få har gode planer for langtidslagring
- behov for kompetanse og utstyr

Hovedkonklusjon: Stort sprik mellom de politiske målene og dagens situasjon

Andre land:

Nederland satser ca.200 mill. kr. årlig

Sverige bruker 550 mill SEK over 2 år

Danmark har nedsatt arbeidsgruppe for å utrede situasjonen

Konklusjoner:

Nødvendig med et stort økonomisk løft

Må ha en bred satsning, ikke begrenset til Riksarkivet og Nasjonalbiblioteket

Riksarkivet og Nasjonalbiblioteket får en nøkkelrolle, blant annet når det gjelder å tilby kompetanse og ressurser, for eksempel i forbindelse med langtidslagring

Ivar Fønnes, Riksarkivar

Digitale kataloger:

- samkatalogen for privatarkiver
- felleskatalog for Arkivverket
- arbeides med en felles ASTA-base
- Digitalt ABM, med et fellessøk som overbygning

Dataregistreringer:

- folketellingene 1801, 1865 og 1900 - 1910 legges ut i 2010

Skanning:

- kirkebokprosjektet fullføres i 2007, pantebokprosjektet i 2009
- arbeides med brukertjenester for digitalt materiale
- arbeides med koblinger fra kataloger til skannet materiale
- plan for skanning 2008-2028 inkluderer bl.a. skanning av foto, kart, tegninger, lyd m.m.
- et mulig mål er å bygge opp et historisk folkeregister, i samarbeid med forskermiljøer

Gunnar Urtergård, Fylkesarkivet i Sogn og Fjordane

Digitalt ABM må bygges opp nedenfra, må unngå A-og B-institusjoner

Dette krever satsning fra fylker og kommuner, ikke bare fra staten

Må ha kompetanse, infrastruktur, tjenester

Samarbeid blir nødvendig å på stadig flere områder, skillet mellom institusjonene viskes ut

Bør satse på ASTA og Primus

Regionale innganger via Kulturnett er viktig

Må utvikles regionale møteplasser, trenger en tydeligere ABM-strategi regionalt og lokalt

Behov for å utvikle søk som gir mer relevante treff enn de vanlige søkemotorene (google)

Behov for formidling av innholdet i kataloger, for eksempel artikler som setter museumsgjenstander inn i en sammenheng

Konklusjon: Nødvendig med regionale planer og regional kompetanse, fylkene må involveres

Svein Arne Bryggfjell, Nasjonalbiblioteket

42 hyllekilometer oppbevares i Rana

Utfordring: bevare digital informasjon i 1000 år

Tankekor at nesten alle treff på NBs nettsider kommer via søkemotor

Bare et fåtall oppsøker biblioteket for å få tak i det de ikke finner på nettet - betyr i praksis at "det som ikke finnes på nett, det finnes ikke"

Har kommet i gang med digitalisering av bøker: 2,6 mill. sider siste halvår

Viktig å bygge opp katalogen slik at google gir gode treff

Planer om læringspakker for skolebruk basert på det digitaliserte materialet

Rettighetsproblematikk: NB kan skanne bøker, men ikke uten videre publisere på internett - opplever imidlertid positive holdninger fra rettighetshaverorganisasjonene

Debatt

Ledet av Lars Egeland

Hva skal prioriteres?

Østby:

Stiller spørsmål ved om personhistorie bør prioriteres så høyt av Arkivverket

Spørsmålet om opphavsett er sentralt - viktig å få med også det nyeste

Urtegård:

Liten tro på en nasjonal plan, må overlates til institusjonene å prioritere - må prioritere sitt eget materiale og begynne med det mest sentrale - behov for lokale planer

Fonnes:

Riksarkivet prioriterer digitalisering ut i fra etterspørsel - slektsgranskere er den største brukergruppen

Østby:

Har respekt for slektsgranskerne, men det er også slik at tilgang skaper interesse - Riksarkivet har et samfunnsansvar for at viktig dokumentasjon blir gjort tilgjengelig

Drygfjell

Naturlig at digitalisering av publisert materiale skjer hos Nasjonalbiblioteket - lokale biblioteker kan konsentrere seg om lokale unika

Hvordan samarbeide?

Fonnes:

Har intensjoner om et møte på toplanet for å diskutere strategier om samarbeid, bl.a. når det gjelder langtidslagring

Drygfjell:

Viktig å samarbeide både om teknologi og metodikk

Urtegård:

Viktig at spørsmål om teknologi og standarder løses nasjonalt

Fidsjestøl, IKA Møre og Romsdal:

Viktig å satse på tilknytningen til Kulturnett - de fleste fylker er interessert i dette fra før, villig til å bruke ressurser
Foregår en formidabel digitalisering også i kommunene

Fonnes:
Digitaliseringen bør skje sentralt, ikke i regionale digitaliseringsfabrikker

Andersen, Barne-og likestillingsdepartementet:
De fleste offentlige institusjoner gjør materialet tilgjengelig på nettet, bør være unødvendig å fjerne dette eller forandre plassering ved avlevering til depotinstitusjonene

Svar fra Fonnes:
Dette er avhengig av balansegang mellom personvernet og offentlighetsprinsippet - Datatilsynet krever at nyere arkivmateriale bare ligger ute en viss tid

Finansiering - omstilling eller økte bevilgninger?

Urtegård:
Nødvendig med begge deler - stor utfordring å flette digitalisering inn i det daglige arbeidet

Brygfjell:
Nasjonalbiblioteket søkte om 10 mill. til digitalisering, fikk 3 - omdisponerer ressursene for å holde tidsplanen likevel
Kan ikke forvente nye offentlige midler i stor grad
Må bruke ressursene fornuftig - skanning av mikrofilm gjøres i lavkostland

Fonnes:
Arkiverket har omstilt ressursbuen, potensialet der er oppbrukt - likevel behov for økte bevilgninger for å komme opp på ønsket nivå

Østby:
Nødvendig med en betydelig økonomisk satsning for å nå de politiske målene
Viktig å koble digitaliseringsprosjektene til "Kunnskapsløftet", ABM-ressursene bidrar til utvikling av menneskelige ressurser

Pettersen, Næringslivets Arkivråd i Sverige:
Drives det norsk-svensk samarbeid om digitalisering, for eksempel når det gjelder formater - hvilke formater brukes?

Fonnes:
Har ikke noe slikt samarbeid

Bering:
Langtidslagring i tiff og pdfa

Bergen byarkiv:
Er det noen samkjøring av norske standarder

Fonnes:
Et godt stykke fram til en fellesstandard for Europa, men følger med i utviklingen

Sluttreplikker

Urtegård:

Må også ta i bruk nettet til innsamling av data - store muligheter for interaktivitet

Semantisk integreringsutfordring å gi et bredt bilde av samfunnet

Sogn og Fjordane fylke satser 2 mill. på samordning av digitaliseringsprosjekter i år - tilsvarende satsning i andre fylker vil være et viktig bidrag

Fonnes:

Ønsker et bredt samarbeid, men Riksarkivet må spille en sentral rolle

Aktivt brukerforum i Digitalarkivet er et viktig forum for tilbakemeldinger fra brukerne, nyttig korrektiv

Østby:

Må satses både lokalt og sentralt

Pedagogisk tilrettelegging er også en stor utfordring

Vet altfor lite om brukernes utbytte av det digitaliserte materiale

Årets gjest

Guttorm Fløistad

Marc Bloch: Plikten til å ha håpet som livsprinsipp - gir ingen mening uten historien

Det moderne menneskets tragedie er tapet av stedet (Chr. Norberg Schultz) - stedet er et produkt av lokalhistorien

Kravet om selvrealisering virker ofte negativt, like viktig å utvikle fellesskapet som å utvikle individet - er ikke mulig uten å kjenne historien (umulig for en bedrift å ha en "bedriftskultur" uten å kjenne bedriftens historie)

Personlige relasjoner er viktige (bry seg om hvordan andre har det) - krever tid å bygge opp slike relasjoner - må være "ekte til stede" - kravet om selvrealisering hindrer dette

Ostrakisme den viktigste årsaken til psykiske lidelser

En blir seg selv gjennom møtet med andre - må gi for å få noe igjen

Sosiale nettverk må stadig fornyes, det er like viktig som faglig oppdatering

Kulturell identitet er alltid knyttet til den lokale kulturen

Arkiver for det 21. århundre

Ivar Fonnes

Perspektiver:

1.

Papirdokumentasjon var begrenset til en historisk periode - gradvis økning fra 1850, nådde høydepunktet 1950-2010 - vil falle dramatisk. Må stille spørsmål om det er nødvendig å bevare så dramatisk mye mer fra nyere tid enn fra eldre tider - ressurskrevende p.g.a. magasinplass - vil få en diskusjon om kassaksjon av materiale uten historisk interesse. Bevaring av elektronisk materiale blir den store utfordringen.

2.

De fleste vil i framtida kun møte fortida i elektronisk form. Fare for at det mest verdifulle går tapt, nødvendig med økte ressurser for å ta vare på materiale fra kommunal og privat sektor. Kan uansett ikke

unngå at mye av det eldste elektroniske materialet går tapt - vil få et alvorlig hull i den historiske dokumentasjonen - viktig med handlingsplaner for å komme vekk fra denne situasjonen.

3.

Utfordring å sikre at elektronisk dokumentasjon er autentisk - nødvendig med teknologi og systemer for å hindre manipulasjon (viktig element i Noark 5), og dette haster. Autentisitet er en forutsetning for at det skal være noen vits i bevaring - venter på saker der en får testet rettsgyldigheten til elektroniske dokumenter.

4.

Økt krav fra brukerne om lett tilgjengelig informasjon. Prioritering av digitalisering vil avgjøre bruken av materialet - papirarkivet blir kanskje bare for spesielt interesserte.

5.

Digitalisering og teknologi - mengden vil øke og profesjonell dataadministrasjon blir en utfordring - mindre behov for nye magasiner vil imidlertid frigjøre ressurser

6.

Arkivbegrensning og kassasjon - hvor mye skal bevares? Hva med personvern, i forhold til bevaring og tilgjengelighet - blir nødvendig å sette grenser.

Jon Birger Østby

Menneskelig kompetanse utgjør ca. 3/4 av nasjonalformuen - ABM-institusjonene må bidra til å utvikle denne kompetansen - innebærer bl.a. at en må gi et bedre tilbud til skoleelever og studenter

"Kulturarven til alle" - må formidle budskapet "everyone has a story, we have a bit of yours" - spesielt viktig å nå sosialt svake grupper, etniske grupper og innvandrere

Nødvendig med et økonomisk løft for å tilgjengeliggjøre og formidle ABM-ressursene - politiske signal om en satsning fram mot jubileet i 2014, bl.a. på regionale nettverk for bevaring av privatarkiv

IKT-meldingen (Fornyelsesdepartementet) legger vekt på samarbeid mellom Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdepartementet - nødvendig med samarbeid på tvers av departementer og institusjoner både sentralt og regionalt

Utstrakt digitalisering av kataloger, men bare 30% av dette er tilrettelagt for brukerne

Må drøfte hvilke samfunnsmessige behov som skal prioriteres - dette må diskuteres i lys av kunnskapsløftet og det multikulturelle samfunnet. Er det riktig å prioritere slektshistorie på bekostning av store bedriftsarkiver?

Regionsreformen spiller inn, behov for en avklaring - viktig å utvikle regionale løsninger

Ønsker en arkivutredning som peker ut veien videre